

**İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI
İTALYA'NIN DIŞ POLİTİKASI (1948-1990):
ATLANTİKÇİLİK VE AVRUPALILIK***

**ITALY'S FOREIGN POLICY
IN THE POST-SECOND WORLD WAR ERA (1948-1990):
ATLANTICISM AND EUROPEANISM**

Yrd. Doç. Dr. Gökçen Yavaş
Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Uluslararası İlişkiler Bölümü
gökçen.yavas@kocaeli.edu.tr

Öz

İtalya 1922 ile 1943 yılları arasında yaşadığı Faşist dönem sonrasında ve İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ertesinde iç ve dış politikasında yeniden inşa sürecine girmiştir. 1948'de ilk demokratik genel seçimlerini gerçekleştiren İtalya, dış politikasının temel taşlarını Atlantikçilik ve Avrupalılık adı verilen iki yaklaşım çerçevesinde oluşturmuştur. Böylece İtalya, NATO, Avrupa Ekonomik Topluluğu (şimdiki Avrupa Birliği) gibi Batılı güvenlik kurumlarına dâhil olma ve ABD ile ittifak kurma yoluna gitmiştir. Diğer bir deyişle İtalya, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Faşist sistemin tüm etkilerinden, Batı bloğu içinde siyasi, ekonomik ve ideolojik tercihleri sayesinde kurtulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *İtalya, İkinci Dünya Savaşı Sonrası, Atlantikçilik, Avrupalılık*

Abstract

Italy had steadily undergone a process of rebuilding its foreign and domestic policy after the Fascist period (1922-1943) and the Second World War. Having achieved its first democratic general elections in 1948, Italy framed the very essentials of its foreign policy in line with two longstanding approaches: Atlanticism and Europeanism. Thus, Italy preferred to join the Western security institutions such as NATO and the European Economic Community (presently European Union), and the alliance with the United States. In other words, Italy was liberated from all the influences of the Fascist system after the Second World War thanks to its political, economic and ideological choices and preferences in the Western bloc.

Keywords: *Italy, Post-Second World World Era, Atlanticism, Europeanism,*

* Bu makale kısmen yazarın "Euro-Mediterranean Security and Italy: From the Regional Security Complex Perspective" (2010) başlıklı doktora tezine dayanmaktadır.

1.GİRİŞ

Bu çalışma, İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayarak İtalya'nın Soğuk Savaş döneminin bitimine (aynı zamanda İtalya'nın Birinci Cumhuriyet Dönemi'ne)¹ kadar olan süreçte İtalya'nın dış politikasındaki dönüşümünün Atlantik ve Avrupa bütünleşmesi içine dâhil olarak gerçekleştiğini vurgulamaktadır. İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş süresince (somut olarak 1922 ve 1943 yılları arasında) İtalya Faşist sistem ile yönetilmiş, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise anayasal düzenin yeniden inşasında söz konusu ideolojinin etkilerinin ortadan kalkması amaçlanmıştır. 1948'de ilk demokratik seçimini gerçekleştiren İtalya, Birinci Cumhuriyet Dönemi'ne denk düşen Soğuk Savaş koşullarında, siyasi, ideolojik ve güvenlik yapılanmalarında Batı bloğunda yer almış, bölgesel düzeyde ise Batı Avrupa'yla bütünleşme yoluna gitmiştir. İtalya açısından Atlantikçilik ve Avrupalılık adı verilen iki yaklaşım arasında kurulan dengenin temel amaçları, özellikle uluslararası toplumun gözünde Avrupa'daki ve Akdeniz'deki itibarını yeniden kazanmak; “liberalleşme”, “demokratikleşme” süreçlerini bütünleşme yoluyla gerçekleştirmek; Avrupa'nın yeni güvenlik inşasında yer almak ve Sovyet yayılcılığına karşı koruma sağlamak olarak sıralanmaktadır (Miranda 2011: 3).

Bu çalışma, İkinci Dünya Savaşı'ndan başlayarak Soğuk Savaş süresince İtalya'nın Batı'nın liberal- demokratik güvenlik toplumlarıyla bütünleşme kategorilerini kapsamaktadır. Çalışma teoride İtalya'nın dış ve iç politikalarını birbirlerinin uzantıları olarak nitelendirirken, İtalya'nın dış politika yönelimleri Atlantikçilik ve Avrupalılık yaklaşımlarının doğrudan iç politika konusu haline geldiğini ifade etmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde bir dış politika analizi çerçevesi çizilecektir. İkinci bölümde, İtalya'nın Faşist dönem dış politikası oluşumunun arka planı yer alacaktır. Daha sonra Atlantikçilik ve Avrupalılık çerçevesinde İtalya'nın dış politika yapımları ve süreçleri incelenecektir.

¹1948-1992 yılları arasında İtalya'nın siyasi yaşamı dönemsel olarak Birinci Cumhuriyet olarak adlandırılmaktadır. İlk demokratik seçimlerden başlayarak 1992'de patlak veren yolsuzluk skandalına kadar (Tangentopoli) dönem devam etmiştir. Sonraki dönemden günümüze kadar olan süreç İkinci Cumhuriyet Dönemi'dir. Birinci Cumhuriyet Dönemi'ni sona erdiren skandalla birlikte İtalya'nın anayasal ve kurumsal yapılarında değişiklikler olmuş, birçok siyasi parti ortadan kalkmış yeni partiler ortaya çıkmıştır. Çalışmada, Birinci Cumhuriyet Dönemi ve Soğuk Savaş Dönemi, İtalyan siyasi yaşamında paralel olarak yer almaktadır. Soğuk Savaş Dönemi'nin bitim tarihi çeşitli kaynaklarda farklılık göstermekle birlikte bu çalışmada 1990 olarak ele alınacaktır. Soğuk Savaş'ın bitiminin sınırlandırma olarak çalışmada yer alması göreceli olarak önemlidir. Makalede Birinci Cumhuriyet Dönemi'nin bitim tarihi göz önünde bulundurulmasına karşın, 1990 sonrası dış politikası yeni uluslararası sistem çerçevesinde ele alındığından bu çalışmanın konusu dışında tutulmuştur.

2. İtalya ve Dış Politika Analizi

Genel olarak İtalya'nın dış politika çalışmalarında, Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika Analizi çerçevesinde çeşitli kısıtlılıklar mevcuttur. Bu kısıtlılıklar, İtalya dış politikası üzerine mevcut literatürdeki ve Uluslararası İlişkiler teorilerinin dış politikayı açıklamadaki yetersizliklerden kaynaklanmaktadır. Bu makalede, İtalya'nın Atlantikçilik ve Avrupalılık yaklaşımları i ve dış politikasının i içe geçtiği bir düzeyde incelenecektir.

İlk olarak Varsori (2015: 293-94) İtalya'nın dış politika araştırmalarının uluslararası tarih çalışmaları içinde yer almasına rağmen daha çok ideolojik sınırlılıklar çerçevesinde kaldığını belirtmektedir. Benzer bir düşünceye göre ise İtalya'nın dış politikası uzun süre ABD'nin korumacılığı altına girmiş ve İtalyan kamuoyu ve siyasi seçkinleri dış politikaya gerektiğinden daha az ilgi duymuşlardır. İtalya'nın dış politika analizi konusunda ilk dönemlerde gerekli kaynak üretimi konusunda kısıtlılık söz konusudur. Tarihsel alışma olarak İtalya'nın dışışleri arşivlerinin kolay ulaşılabilir olmaması söz konusu alanda çalışmalar yapılmasına önemli lde engel teşkil etmiştir (Varsori 2008: 159). Nuti (2002: 93-94), 1861-1999 yılları arası dönem için arşivlere erişim söz konusu olduğunda İtalya'nın diğer Batı lkeleri kadar liberal olmadığını belirtmektedir.

İtalya'nın dış politikasının analizinde başvurulacak yaklaşımlar, klasik Uluslararası İlişkiler Teorisi açısından ele alındığında bir başka tartışmanın içine dâhil olmaktadır. İtalya'nın söz konusu dönemdeki dış politikası Soğuk Savaş koşullarının etkisiyle açıklandığında daha çok sistemsel aktörlerin dış politika davranışlarının analizi çerçevesinde kalmaktadır.² Bu konuda, Guilhot (2011) iki dünya savaşı arasında filizlenen ve teori oluşturma çabalarının öncüsü olan Realist düşüncenin uluslararası tarihsel olaylara ve süreçlere teorik olmaktan çok politik ve kurumsal olarak baktığını ifade etmektedir. Özellikle, devletlerin hayatta kalabilme mücadelesi ile g ve çıkar ilişkilerinin nc olduğu bir yaklaşım olan Realizm, İkinci Dünya Savaşı sonrası sunulan ideolojik gerekliliklerin bir sonucudur. Synder'a göre (2011), Realizm zellikle Soğuk Savaş sonrası Amerikan i ve dış politikasının şekillenmesinde önemli işleve sahip olmuş, Amerikan küresel politikalarının entelektüel düzeyi haline gelmiştir. Teorik çerçevede başka bir örnek liberal uluslararasılıık yaklaşımı açısından ele alınan dış politika yapımıdır. Ikenberry'e göre (2009: 72), İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD, hegemonyaya ve Batı değerlerinin yöneticisi konumuna sahip olmaya başlamıştı. Amerikan siyasi sistemi ittifak, teknoloji, para birimi ve pazar açısından daha geniş bir liberal sisteme doğru

² Dolayısıyla bu çalışma konusunun zaman aralığı Uluslararası İlişkiler tarihinde teori oluşturma ve geliştirme süreçlerine denk gelmiştir.

yayılmaya başlamış, Soğuk Savaş başlangıcından itibaren de ABD liberal kapitalist siyasi sistemin ‘sahibi ve işleyicisi’ haline gelmişti. Batılı liberal değerler aynı düşünceye sahip olan devletler tarafından daha özgür bir dünya olarak adlandırılan Atlantik topluluğunda kendine yer edinmişti. Ikenberry (2009), Amerikan güdümlü liberal hegemonya düzeninde özellikle Batı Avrupa ülkelerinin, ekonomik ve siyasi alanda ABD’ye taahhüt ve işlevsellik anlamında önemli rollerinin olduğunu söylemektedir.³ Bu durum ancak hem uluslararası alanda hem de iç politika alanında liberal-kapitalist yapının oluşturulmasıyla mümkün olabilirdi (Jahn 2013: 19). Ancak ABD’nin liberal düzendeki merkezi konumu, ülkelerin dış politikalarının analizi için yeterli bir çerçeve çizmemektedir. Örneğin, İtalya ile ABD’nin klientalist/kayırmacı ilişkiler kurduğu yönündeki bir düşünce daha çok sistemsal odaklı bir yaklaşım ortaya koymaktadır (Bkz. Ikenberry 2009: 77). Öte yandan Deutsch’un (Bkz: 1952) güvenlik ilişkilerine uyarlanan sosyal ağların ve güçlerin oluşturulmasına yönelik iletişimsel yaklaşımı da kurumsal ilişkiler açısından bir çerçeve çizmektedir. Daha somut bir ifadeyle bu düşünce, İtalya’nın NATO’ya katılımının ortak bir topluluk oluşturma ya da bu topluluğa dâhil olma hissiyle hareket ettiğini açıklamaktadır. Adler ve Barnett’in de belirttiği gibi (1998), bu yaklaşıma göre istikrarlı barışın sağlanması için ortak anlayışın gelişmesi ve ulus aşırı değerlerin topluluk oluşturma bilincini ortaya çıkarması gerekmektedir. Bu çerçevede rasyonel bir aktör olan devletin diğer rasyonel devletlerle gösterdiği ortak davranış kalıbının incelenmesi, dış politika analizi açısından dar bir alan oluşturmaktadır.

Yukarıda söz edilen tarihsel ve teorik yaklaşımın ortaya çıkardığı kısıtlar son dönemlerde ortaya konulan örnek olay odaklı dış politika çalışmalarında kendine daha fazla yer bulmaya başlamıştır. Özellikle İtalya örneğiyle dış politika analizini ele alan Brighi (2013: 2-5) için ‘analiz birimi olan aktörün iç politika alanının önemli bir düzeyi olan dış politika süreçleri’ ön plandadır.⁴ Dış politika, iç politika ve uluslararası bağlam birlikte bir analiz düzeyi olarak ele alınmaktadır. Bu anlayışa göre Birinci Cumhuriyet döneminde İtalya’nın dış politikası Soğuk Savaş döneminin ideolojik mücadelesi çerçevesinde şekillenmektedir. Aynı zamanda iç politikadaki Sağ ve Sol parti koalisyonlarının tercih ve davranışları da dış politikaya etki etmektedir. Brighi (2013) iç politikadaki iktidar, ideoloji ve toplum ile dış politikadaki ideoloji, coğrafya, konum, güç öğelerini bir arada ele alarak yeni bir dış politika anlayışı ortaya çıkarmaktadır. İtalya’nın dış politika yapım süreçlerinde iç politikaya önemli ölçüde atıfta bulunan başka önemli siyasetçiler ve akademisyenler de bulunmaktadır. R. Craig Nation

³ Ona göre Batı merkezli siyasi kültür ve demokratik kurumsallık anlayışı Wilsoncu liberal uluslararası ilişkilerin ötesinde Truman yaklaşımıyla anlatılmaya çalışılıyordu.

⁴ İtalya’nın dış politikası bu ölçüde ‘özelliikli ve öz araştırmaya yönelik bereketli’ bir alandır (Brighi 2013: 5).

(2011: 29), İtalya'nın 1947 ile 1951 yılları arasında Dışışleri Bakanı olarak görev yapan Carlo Sforza'nın 'İtalya'nın dış politikası sadece i politikanın aynasıdır' sözünü hatırlatır. Dış ve iç politika arasındaki karşılıklı bağımlılık Filippo Andreatta, Federiga Bindi, Sergio Fabbrini, Vincent della Sala, Maro Del Pero ve Antonio Missiroli tarafından da vurgulanmaktadır.

3.Faşızım Dönemi İtalyan Dış Politikası (1922-1943)

Bu dönemin İtalya'nın dış politikası açısından en önemli özelliği, İtalya'nın Avrupa'daki ittifaklaşma siyasetine olan etkisi ve aktif katılımıdır. Kuşkusuz bu dönem iki dünya savaşı arasını ve İkinci Dünya Savaşı'nı içerdiği için söz konusu her bir devlet açısından güvenlik algılarının yüksek olduğu varsayımı kabul görmektedir. Özellikle İtalya'nın Almanya ile birlikte izledikleri saldırgan ve yayılcılık stratejileri, Avrupa ittifak sisteminin temel yönlendiricisi haline gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı'na Fransa, Rusya ve İngiltere'nin yanında giren İtalya, kazanan taraf olmasına rağmen, ulusalcı Gabriele D'Annunzio'nun ifadesiyle 'sakat ya da eksik zaferin (vittoria mutilata) sahibi' olarak tasvir edilmişti. 1919 Paris Barış Konferansı'nda edinilen kazanım İtalya'ya yetmemiş, Kuzey Adriyatik'in büyük bölümünü elde etmesine rağmen, Eski Yugoslavya'dan Dalmaçya'nın tamamının alınamaması, Osmanlı Devleti'nin topraklarının paylaşımında İtalya'ya yer verilmemesi ülke içinde tatminsizlik yaratmıştı (Neville 2014: 41). Bu şartlar altında 30 Ekim 1922'de Kral III. Vittorio Emanuele'in atamasıyla iktidara gelen Mussolini 1943'e kadar İtalya'nın dış politikasında merkezi bir rol oynamıştır (Smith 1997: 304).

Brighi'ye göre (2013: 67-68), Mussolini'nin ilk dönemlerdeki başlıca amacı İtalya'yı önceleri sahip olmadığı istikrara kavuşturmak ve böylece Bolşevik Devrimi'nin etkisinden uzaklaştırmaktı. O dönemlerde İngiliz diplomatlar tarafından olumlu karşılanan bu yaklaşım, İngiltere Kralı V. George'un İtalya'ya ziyareti ve Mussolini'nin 'akıllı ve güçlü bir devlet adamı' olarak tanıtılmasıyla desteklenmiş, neredeyse dolaylı olarak Faşızım Avrupa'ya sunulmuştu.

1929 ile 1932 arasındaki gelişmeler ise uluslararası ve i siyasetteki önemli dönüşümlerle birlikte ortaya çıkmıştır. Uluslararası alanda, ekonomik kriz, Almanya'da Nazilerin iktidara gelmesi ve Japonya'nın Mançurya'yı işgali, Milletler Cemiyeti sisteminin çökmesine yönelik belirtilerdir (Brighi 2013: 70). Avrupa'da belirginleşen yayılcı niyetler uluslararası ilişkilerde ilk aşamada devletlerarası çatışma yerine daha çok devletlerarası anlaşmalara sahne olmuştur. Örneğin, 7 Haziran 1933'te, İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya arasında dörtlü bir Pakt oluşturulmuştur (Knight 2003: 83). Burada dikkat çeken bir diğer nokta, İtalya'nın

Almanya'nın saldırgan ve yayılcı politikalarına karşılık denge politikasını izlerken İngiltere ile olan kurduğu ilişkilerdir (Brighi 2013: 72). Almanya'nın saldırgan ve değişimci politikalarından çekinen İtalya'yı Almanya ile karşı karşıya getiren olay ise Avusturya'nın ilhaki olmuştur (Smith 1997: 384). Benzer bir şekilde, aynı dönemlere rastlayan Almanya'nın Rhineland'ı işgali ile birlikte revizyonist ve ideolojik politikaların iki dünya savaşı arası döneme hakim olduğu sonucuna varılabilir (Brighi 2013: 70-72). Dolayısıyla İtalya ve Almanya arasında yeni bir ilişki türünün ortaya çıkması tesadüf değildir. İtalya'nın bu tarihten sonra ilk ilgi çeken politikası hem 11 Aralık 1937'de Milletler Cemiyeti'nden çıkması hem de bölgede güvenliğini sağlamak için Almanya dışındaki ülkelerle de antlaşmalar imzalamasıdır. Örneğin İngiltere ile 1937'de Gentleman (Centilmenlik) Antlaşması ile 1938'de benzer antlaşmalar imzalamıştır (Lyttelton 2002).

İtalya Almanya'nın Çekoslovakya'yı işgal etmesinden hemen sonra Nisan 1939'da Arnavutluk'a saldırmış; Almanya'nın 1939'da Polonya topraklarına girmesiyle birlikte 10 Haziran 1940'da İngiltere ve Fransa'ya karşı savaş ilan etmiştir (Brighi 2013: 74). Mussolini dış politikayı ülke içindeki problemleri (açlık, sosyal mücadele vs.) çözmek için önemli bir araç olduğunu düşünüyordu. Ayrıca Mussolini dış politika ile ulusun saygınlığını ve uluslararası alandaki yerini güçlendireceğine inanıyordu (Brighi 2013: 77). Buradan yola çıkarak, Mussolini, 20. Yüzyılın Sezarı olacak ve Akdeniz'e (Mare Nostrum) hâkim olacaktı. Faşist propaganda İtalya'yı 'dünya kültürlerinin yöneticisi' olarak nitelendiriyordu. Tarihsel olarak Roma İmparatorluğu'nu oluşturan zaferlere atıfta bulunuyor, İtalyanların savaşkan bir ulus olduğunu iddia ediyordu. Kısacası tüm bu olanlar, Mussolini'nin toprak olarak yeni Roma'yı yaratma hayalini kendine has faşist ideolojik altyapısıyla sentezleme çabalarıydı (Cassels 1983: 260-262).

İtalya'nın siyasi hayatını tamamen değiştirecek gelişme İngiliz ve Amerikan birliklerinin 10 Temmuz 1943'te Sicilya'ya girmesiyle başlamıştır. Mussolini bu tarihten iki hafta sonra görevinden alınmış, yerine Pietro Badoglio atanmıştı (Brighi 2013: 74-75; Smith 1997: 417). 8 Eylül 1943'te imzalanan ateşkes sonrası ve 10 Şubat 1947'de İtalya ile imzalanan Paris Barış Antlaşması gereğince İtalya Birinci Dünya Savaşı'nda önce sahip olduğu koloniler dâhil tüm koloni topraklarını kaybetmiş, Sovyetler Birliği'ne, Yunanistan'a, Arnavutluk'a, Yugoslavya'ya ve Etiyopya'ya toplam 360 milyon dolar savaş tazminatı ödemek durumunda kalmıştı. Ayrıca İstria yarım adası Yugoslavya'ya geri verilmiş, Trieste uluslararası gözlemcilik altında özgür bir toprak haline gelmişti (United Nations Treaty Series 1950).

4. Atlantikçilik

Croci'ye göre (2008: 138) Atlantikçilik, İkinci Dünya Savaşı ertesinde Başbakan Alcide De Gasperi, Dışışleri Bakanı Carlo Sforza ve önemli diplomatların İtalya'nın dış politikasını yeniden yapılandırma görevini üstlenmesiyle başlamıştır. Bu anlayıştaki en önemli amaç İtalya'yı Akdeniz'de ve Avrupa'da önemli bir ülke haline getirmek ve İtalya'yı uluslararası toplumda Fransa ve İngiltere gibi önemli Avrupalı güçlerle kıyaslandığında eşit bir statüye sahip kılmaktı. Bu süreci hızlandırmak için de ABD ile yakın ilişkiler kurmak gerekmektedir. Posner'e göre (1977: 811) İtalya yüksek derecede iç parçalanmaya sahip, uluslararası otonomiden yoksun bir siyasi aktördü. Bu nedenle İtalya'nın askeri düzeydeki zayıflıkları ve tarihsel hayal kırıklıkları, İtalyan siyasetçileri Atlantik örgütüne sadık bir üye olmaya ve Avrupa Topluluğu'nda taahhüt altına girmeye doğru itmişti.

İtalya'nın Atlantik örgütüne dâhil olması bazı iç siyasi meselelere de dikkat çekmektedir. İlk olarak, özellikle 1948'deki seçim kampanyalarında ABD'nin Hıristiyan Demokratlar için ortaya koyduğu ekonomik desteği, daha sonraki İtalyan dış ve güvenlik politikasında büyük rol oynamıştır. İkinci olarak, İtalyan sol partilerin İtalya'nın NATO'nun güvenlik şemsiyesi altına girmesini onaylaması önemli bir dönüşüm olarak nitelendirilebilir.⁵ Batı Bloğu açısından İtalya'nın Atlantikçi tercihi diğer bir deyişle NATO'nun koruması altına girmesi, komünistleri iktidardan uzak tutmak, İtalya topraklarına konuşlanarak ve silahlı güçlerine etki ederek mümkün olabilirdi (Harper 2000: 99). Ferraris'e göre (1996: 11-12) ABD, İtalya'dan birliklerini çekse de söz konusu önlemleri İtalya üzerinde de uygulamalıydı. Del Pero'ya göre (2001), ABD ekonomik ve askeri yardımlarıyla komünizmin gelişini engellemek için psikolojik bir savaş ve önemli bir strateji yürütüyordu.⁶ Özellikle 1948 seçim kampanyalarında Amerikan müdahalesi çok açık bir şekilde kendini göstermiştir. Bu seçim ABD tarafından 'demokratik ve demokratik olmayanlar arasında bir seçim' olarak görülmüştür (Saragat 1950: 619). De Gasperi de ABD'yi, İtalya'nın uluslararası düzeyde tam egemenliğini yeniden kazanmasına yardımcı olacak bir aracı olarak görmekteydi (Ducci, Luconi, Pretelli 2012: 102).⁷ Özellikle ABD Başkanı Harry S. Truman'ın 10 Temmuz 1947'de söz ettiği Marshall Planı'yla birlikte, Avrupa'nın yeniden yapılanmasını sağlayacağı yardımlardan İtalya'ya da büyük bir pay düşmekteydi (Bkz: De Pero 2001). Sforza (1948) ise,

⁵ Çünkü uluslararası sistemdeki kutuplaşmanın yerel düzeydeki yansıması İtalya örneğinde apaçık mevcuttu. 1960'ların ortalarına kadar yüzde 20'lerde olan Komünist Parti'nin desteği, 1976'da yüzde 34.4'e çıkmıştı.

⁶ İtalya'nın 1946'da elde ettiği Cumhuriyet rejiminin ilk yılında oluşturduğu hükümet koalisyonunda Merkez Sol ve Merkez Sağ partileri (Liberaller, Cumhuriyetçiler, Sosyalistler, Komünistler ve Hıristiyan Demokratlar) yer aldı. Başbakan Alcide De Gasperi ise 1945'ten 1953'e kadar olan dönemde başbakanlık görevinde bulundu.

⁷ Nitekim İttifak askeri güçleri 1947'nin sonuna kadar Venezia Giulia hariç tüm topraklardan çekilecekti.

Marshall Planı'nın (Batı) Avrupa'nın ekonomik ve sosyal yapılanması ve bağımsız bir güvenlik kıtası olacak 'Üçüncü Gücün' oluşması açısından bir dönüm noktası olduğunu belirtmekteydi. Ayrıca 1 Ocak 1948'de yeni Anayasa'nın kabulü ve 2 Ocak'ta ABD ile Dostluk Antlaşması'nın imzalanması merkezdeki güçlerle olan ilişkilerin pekiştirildiğini açıkça belli etmekteydi. İtalya'nın hem dış hem de iç politikada güvenlik sorunu 1948'de ortaya çıkan önemli gelişmelerle birlikte belirgin hale gelmişti. Prag'daki yönetimin Komünistler tarafından ele geçirilmesi; ABD, Fransa ve İtalya tarafından Trieste'nin İtalya'ya geri verilmesi ile ilgili bir bildiriye yayınlanması ve Batı Avrupa'nın korunması amaçlı güvenlik ve savunma örgütü olan Batı Avrupa Birliği Antlaşması'nın imzalanması, İtalya'nın dış, güvenlik ve savunma düzeylerindeki seçimlerinde önemli rol oynamıştır (Ferraris 1996: 12).

Marshall Planı çerçevesinde ABD, 1948 yılının ilk üç ayında İtalya'ya 'Geçici Yardım' adı altında mali destek ve gıda ve ilaç gibi yardımlar sağlamıştır. Ayrıca bu esnada ülkenin dört bir yanına köprüler, okullar ve hastaneler inşa edilmiştir. Öyle ki Amerikan yardımlarıyla ileriye yönelik İtalyan siyasi yaşamı garanti altına alınırken, 20 Mart 1948'de Marshall 'seçimlerde Komünistler kazanırsa tüm yardımların kesileceğini' çoktan duyurmuştu. Ayrıca seçimlerden çok kısa bir süre önce, İngiltere, Fransa ve ABD, Trieste'nin İtalya'ya katılımı ile ilgili taahhütlerde bulunmuştu (Ginsborg 2003: 115). Marshall yardımı seçimlerin neredeyse merkezi haline gelmeye başlamıştı. Nisan 1948'de Sforza, İtalyan kamuoyuna gerçekleşecek seçimlerin Marshall yardımıyla ilgili olarak 'karşı duruş ya da taraf oluş' konusunda bir tercih olacağını söylemişti. Aynı şekilde, İtalya'nın iç politikadaki problemlerinin Avrupa ve uluslararası problemlerden farklı olmadığı yolunda söylemler oluşmuştu (Lorenzini 2007: 133).

İtalya'nın Atlantikçilik düzeyindeki Batı'yla bütünleşme süreçleri 4 Nisan 1949'da Atlantik Antlaşması'nın imzalanmasıyla başlamıştır. Croci'ye göre (2008: 140) De Gasperi'nin ifade ettiği gibi 'asıl kaygı bir askeri yapılanmaya dâhil olmaktan çok İtalya'nın güvenlik garantisini ABD'nin desteğiyle sağlamaktır.'⁸ Nitekim ABD, İtalya'nın anti-Sovyet blok olarak bütüncül ve tek bir sistem içine dâhil edilmesiyle yakından ilgilenmekteydi. İtalya'nın üyeliği bu durumda askeri olmaktan çok 'psikolojik' bir neden taşımaktaydı (Ducci, Luconi ve Pretelli 2012: 113). Ayrıca ülke içindeki kutuplaşmanın bir türlü sona ermediği, sokak şiddetinin, terörün, suikastların ve gösterilerin açıkça var olduğu ortamda ABD propagandası henüz sona ermemişti. Örneğin sağ hükümet tarafından ülke içinde fakirliğin ve sosyal geri

⁸ De Gasperi'nin temel kaygılarından biri İtalyan kamuoyunda askeri yapılanma karşıtlarının tepkileriydi.

kalmışlığın ancak önemli kurumsal reformlar, modernleşme ve demokratikleşme düzeyinde giderileceği vurgusu yapılıyordu. Bu çerçevede Marshall yardımları, toprak reformu ve sanayi sektöründe üretici stratejiler gerekliydi. Komünizm karşıtı tarafların desteklenmesi, İtalyan siyasi istikrarı ve parlamenter rejimi, açıkça ve gizli müdahaleler yoluyla sağlanmıştır. Bundan dolayı komünistleri bastırmak için 1948-1949 yıllarından başlayarak ABD ve NATO, 'Gladio' adında gizli bir örgütlenme yoluyla, İtalya'ya yüz milyonlarca dolar maddi destek ve silah yardımı gerçekleştirmiştir (Smith 1997: 448-460). Dolayısıyla Gladio sadece dış tehditlerle savaşan bir Soğuk Savaş yapılanması olarak değil aynı zamanda ülke içinde tehdit olarak tanımlanan sol grupların etkinliğine karşı da önemli bir kalkan görevini sürdürmüştür (Ginsborg 2001: 172).

İtalya Atlantikçi yapılanmalara ülke içinde Dışışleri, Savunma Bakanlığı, Marshall yardımlarını yönetmek amaçlı kurulan Ekonomik İşbirliği İdaresi, ABD istihbarat birimi CIA ve sendikalar tarafından oluşturulan politikalar, stratejiler ve uygulamalar sayesinde dâhil olmuştur (Del Pero 2001). Ancak, tüm bu gelişmeler çerçevesinde İtalya'nın ABD ile olan ilişkisi, İtalyan iç siyasetinde önemli söz sahibi olan Sosyalist Parti'nin ve Komünist Parti'nin etkisi altında kalmıştı. Aynı zamanda, Atlantikçilik yönünde yapılan tercih İtalya'nın tarafsızlık seçeneğini de ortadan kaldırmıştı. Croci'ye göre (2008: 141-143) Atlantikçilik ve Avrupalılık birbiriyle zıt bir durum oluştursaydı, İtalya'nın seçimi, ABD'nin var olduğu ve Fransız- İngiliz ve/veya Fransız-Alman güçlerinin merkez alınmadığı bir yapı olan Atlantik örgütü yönünde olacaktı. İtalya'nın ABD ile olan yakınlaşması 1958'den sonra özellikle Süveyş Krizi ile birlikte açıkça fark edilmeye başlamıştır. Bu yakınlaşma ilk defa 1957'de, 1953-54 yılları arasında Hristiyan Demokrat Partili Başbakan Giuseppe Pella tarafından ortaya atılan 'Yeni Atlantikçilik' bakış açısıyla belirginleşmiştir. Bu anlayışla, İtalya'nın uluslararası politikadaki yerini etkili kılması ve kolonileşme sonrası dönemde Üçüncü Dünya ile olan ilişkilerini düzenlemesi beklenmekteydi (Vigezzi 1992: 118). Bir diğer Hristiyan Demokrat Partili Başbakan Amintore Fanfani'ye ve çok uluslu İtalyan enerji şirketi ENI'nin kurucusu Enrico Mattei'ye göre bu yaklaşım, İtalya'nın Akdeniz ve Ortadoğu gibi bölgelere açılmasına neden olup, İtalya'nın birinci derece çıkarlarına hizmet etmekteydi. 'Yeni Atlantikçilik' İtalya'nın NATO üyeliğini ve diğer ülkelerle olan ilişkilerini - İtalya'nın öncelikleri merkeze alınarak - barışçı bir düzeyde sürdürmenin bir diğer yoluydu. Örneğin, Mattei'nin asıl düşüncesi Avrupa'da nükleer enerjiyi barışçıl amaçlarla kullanmaktı. Fanfani'nin Dışışleri Bakanlığı süresince de bu yaklaşım Akdeniz'de daha geniş işbirliği için

ENI'nin girişimlerini desteklemek üzerine kurulmuştur (Mammarella ve Cacace 2006: 206-211).

1970'lerde İtalyan dış ve güvenlik politikasında değişim belirgin hale gelmiştir. Sosyalist Parti'nin Hristiyan Demokratlarla koalisyon ortağı olmaları, İtalya'nın geleneksel ulusal çıkarları doğrultusunda 'Yeni Atlantikçi' tutumunu iyice derinleştirmiştir. Dolayısıyla 1970'lerde NATO artık merkez sol partiler tarafından da destek görmeye başlamıştır. Örneğin, İtalyan Komünist Partisi lideri Enrico Berlinguer, Corriere della Sera gazetesine verdiği mülakatta, NATO'daki İtalyan varlığına yönelik düşüncesini 'sosyalizm NATO şemsiyesi altında daha güvenli' diye belirtmişti (Andreatta ve Hill 1997: 70). Ayrıca, İtalya'nın NATO üyeliği sayesinde savunmasına katkı sağlayan iki önemli gelişmeden söz edilebilir. İlk olarak, 1958 yılında Fanfani başbakanlığı döneminde, ABD Başkanı Dwight D. Eisenhower'ın İtalya topraklarına orta menzilli balistik füze olan Jüpiter'i yerleştirmeye karar verdi. Böylece İtalya, topraklarına ilk defa nükleer silah yerleştirilen NATO üyesi ülke olmuştur. Bu gelişmeyle birlikte İtalya nükleer silaha sahip olmayan bir ülke için uluslararası alanda daha fazla saygınlık kazanırken Fransa ve İngiltere gibi nükleer güce sahip olan diğer devletlerle arasında denge oluşturacağını düşünmüştür. Daha da ileri giderek, Fanfani Jüpiter'i bir fırsat olarak değerlendirirken, Sosyalist lider Bettino Craxi, kendi hükümeti döneminde (1979 ve 1983'te) Cruise ve Pershing II füzeleri yerleştirilmesine ılımlı bakmıştır (Nutti 2003: 95-97).

İtalya'nın Atlantikçi yaklaşımı çerçevesinde dış ve güvenlik politikası 1980'lerde daha aktif bir hale gelmiştir. İtalya Batı bloğu içinde, Akdeniz'in hava, kara ve deniz savunmasını sağlayan önemli bir ülke haline gelmiştir. Öte yandan Akdenizlilik ve Ortadoğu'ya olan açılım İtalya'nın sadece savunma odaklı bir politika izlemediğini, aynı zamanda aktif olarak çeşitli güvenlik yapılanmalarında yer aldığını göstermektedir. İtalya İkinci Dünya Savaşı etkilerinden göreceli olarak uzak ancak Soğuk Savaş'ın derinleşen süreçlerinde çatışma bölgelerine, orta ölçekteki bir ülke olarak (kendi toprakları dışında) ilk defa birlik göndermiştir. ABD, İngiltere, Fransa ve Hollanda ile birlikte, birliklerini 1981'de İran-İrak Savaşı için planlanan ateşkesi gözlemek için Körfez'e; 1981'de Sina'ya (deniz gücü olarak); 1984'te Kızıl Deniz'e (mayınları temizlemek için) konuşlandırmıştır. İtalya ayrıca 1982'de İsrail'in Beyrut'a saldırmasıyla birlikte Lübnan'daki çok uluslu güce katkıda bulunmuştur (Winrow 2001: 59). Barışçıl politikalarına Atlantikçi ülke olarak devam eden İtalya komşu ülkelerle de ilişkilerini iyileştirme yoluna gitmiştir. Örneğin, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti ile 1975'te Osimo Antlaşması'nı imzalayarak Trieste'nin

statüsünü belirlediler (Mammarella ve Cacace 2006: 235).⁹ Söz konusu oluşumlar göreceli olarak küçük çapta olsa da Soğuk Savaş koşullarında iki süper gücün karşılaşma alanlarında, birçok ülkeyle birlikte yer alması barışın korunması açısından önemlidir. İtalya bu ölçüde kendini Atlantikçi yapıya dâhil ederek ve ılımlı ve diyalog yanlısı politikalar izleyerek, dış ve güvenlik politikasında dönüşüm gerçekleştirmiştir.

5. Avrupalılık

İtalya'nın Avrupa'yla ekonomik bütünleşmesi, aynı zamanda güvenliğini de Avrupa'dan sağlaması ve Avrupa'ya güvenlik sağlayıcı bir ülke konumunda olması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla İtalya'nın Avrupa Ekonomik Topluluğu'na katılma süreçleri dış ve güvenlik alanındaki kurumsallaşma süreçlerine paralel olarak önem taşımaktadır.

Şüphesiz ki, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'nın Avrupa bütünleşmesini destekleyici bir tutumla Avrupa Topluluklarına kurucu üye olması, onun güvenlik dışı bir aktör ya da mesele olmaktan çıkarılmasında öncü rol oynuyordu. Avrupa bütünleşmesi İtalya'nın bulunduğu bölgedeki büyük güçler arasındaki statüsünü garanti altına alan bir etken oldu. İtalya Avrupa bütünleşmesini özellikle federalist hareketlerle derinden destekleyen önemli şahsiyetlerin ülkesiydi (Vercelli 2000: 151). 19. yüzyılın ikinci yarısında bağımsız ve birleşik bir İtalya için mücadele veren Giuseppe Mazzini aynı zamanda 'Avrupa Birleşik Devletleri' fikrinin de güçlü bir savunucusuydu (Simpson ve Jones 2015: 212).¹⁰ İtalyan federalist Antonio Spinelli, Ernesto Rossi ve Eugenio Colorni ile birlikte 1943'de, savaşın ve yıkımın süreklilik riskini ortadan kaldıracak tek alternatifin Avrupa Birleşik Devletleri'nin oluşturulmasını talep eden Ventotene Manifestosu'nu yazmıştı (Friedrichs 2004: 62).¹¹ Sforza da Avrupa'nın geleceğini Federalist bir yapıda görmekteydi (Mammarella ve Cacace 2006: 174). Ancak daha genel bir değerlendirme yapıldığında, İtalyan siyasi seçkinlerinin eğilimlerinin federalizmden değil hem genişlemeyi hem de kurumsallaşmayı hedef alan bütünleşmeden yana olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca İtalya'nın Avrupa ile yeniden yakınlaşmasında ABD ile olan yakın ilişkileri ve İtalya'nın Avrupa'nın diğer büyük güçlerine

⁹ 1947'de İtalya ile imzalanan antlaşma gereği ikiye bölünen ve Özgür Trieste toprağı olarak bilinen Trieste'nin A bölgesi İtalya'ya, İstria'yı içinde bulunduran B bölgesi ise Yugoslavya'ya verildi.

¹⁰ Ona göre Avrupa 13 ya da 14 ulus-devletten oluşacaktı ve bu uluslar toprak esasından çok manevi ve tarihsel bir düzlemde oluşturulacaktı. Her birinin kendine göre siyasi sorumlulukları ve görevleri olacaktı (Bkz: Simpson ve Jones 2015).

¹¹ Aynı dönemlerde Avrupa'nın çeşitli yerlerinde Avrupalı hareketlerin arttığı görülmektedir. Örneğin Confederation Euroenne de l'Agriculture, Nouvelles Equipes Internationales, Mouvement pour les Etats-Unis socialistes d'Europe gibi farklı hareketler 7-10 Mart 1948'de Lahey'de Pan-Avrupa Hareketi Kongresi için bir araya gelmişlerdir.

olan yaklaşımı önemli rol oynamıştır. ABD'nin siyasi ve askeri koruyuculuğu altına giren İtalya'nın aynı zamanda Avrupa yönelimine sahip olmasında Faşizm deneyiminin rolü büyüktür. Hristiyan Demokratların iktidara gelmesiyle birlikte, Avrupa'yla bütünleşmesi siyasi, ekonomik ve sosyal bir amaç haline gelmiştir (Posner 1977: 811). 1950'lerde Sağ grupta yer alan her kesim (Hristiyan Demokratlar, Liberaller, Cumhuriyetçiler ve Sosyal Demokratlar) İtalya'nın hem siyasi hem de ekonomik olarak Batı'yla bütünleşmesine sıcak bakmıştır. Örneğin Liberal Parti'den 1954-1957 yılları arasında Dışişleri Bakanı olan Gaetano Martino 1957'de Roma Antlaşması (Avrupa Ekonomik Topluluğu) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ve EURATOM Antlaşmalarının imzalanmasında önemli rol oynamıştır. Bu antlaşmalarla birlikte tam anlamıyla bir bütünleşme yanlısı olan De Gasperi'den sonra gelenler de İtalya'nın Avrupalılık kimliğinin vurgulanması gerektiğini savunmuşlardır. Avrupa'nın geleceğine yönelik olan Federalist görüşler de Soğuk Savaş'ın etkisiyle daha çok bütünleşmeyi destekleyici bir düzeye dönüşmüştür. O dönemde liberal demokrasi, totaliter rejimlere verilecek en iyi cevaptı ve büyük oranda Avrupa bütünleşmesi içinde insan hakları, hukukun üstünlüğü ve liberal değerlerin tümüne sahip olmak mümkündü. Bu çerçevede De Gasperi 1952'de Paris'te imzaladığı Avrupa Savunma Topluluğu'yla demokratikleşme ve gelişmeyi sağlayacak Avrupa Ekonomik Topluluğu'na destek olmayı amaçlıyordu (Irving 1976: 403-406).¹² Avrupalılık aynı zamanda İtalyan iç siyasetinde partilerin yaşamını sürdürmesi açısından bir garantör çatı konumundaydı. Komünist Partisi lideri Berlinguer'e göre Avrupalılık meşru bir zemin için araç görevini görmekteydi (Cotta, Isernia ve Verzichelli 2005: 74-75). 1980'lerde de devam eden bu destek, 'hem iktidarın hem de muhalefetin aynı düzlemdeki politik tutumları' olarak yorumlanmaktadır (Quaglia 2007: 136). İtalya'nın Avrupa güvenliği şemsiyesi altına alınması, hem İtalya hem de Avrupa açısından birçok somut süreçleri ve sonuçları beraberinde getirmiştir. İlk olarak Avrupa bütünleşmesinin ekonomik boyutları çerçevesinde İtalya'nın dış ekonomik politikası önemli dönüşümler geçirmiştir. Çünkü Avrupa'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında yeniden yapılanma süreçlerinde ekonominin iyileştirilmesi ve canlandırılması Avrupa güvenlik inşasında önemli bir rol oynamaktaydı. Ekonomik düzeyde üye devletlerin ihracat yönelimli politikalara girişmesi ve ortak ticaret politikasının oluşturulması bir süre sonra aradaki sınırların bir düzeyde kalkmasına neden olmuştur. İtalya için Schuman Planı, Avrupa barışını tesis ederken, Faşist milliyetçilikten sonra tekrar Avrupa devletleri ile olan ilişkilerini iyileştirmek De Gasperi ve Sforza için memnuniyet vericiydi. İtalyanlar için, AET'ye üyelik

¹² İtalya 20. yüzyılın ikinci yarısı siyasi tarihi itibarıyla pasif ve reaktif bir dış politikaya sahip olsa da, De Gasperi'nin siyasi amaçları İtalya'yı zamanla daha fazla güvenlik ve savunma politikası alanlarına çekmiştir.

ile birlikte belirginleşen Avrupacılık anlayışı, İtalya'nın zorluklarını aşabilmek, üretim için gerekli hammaddeyi sağlamak, gelişmemiş bölgelere ekonomik yardım almak ve düşük maliyetli ihracat imkânları bulmak açısından önem taşımaktaydı (Harper 2000: 102). Ayrıca İtalya artık korumacı bir ekonomiden çıkıp hammaddeyi bolca ve ucuza alabilecek, karşılığında işgücü ihraç edebilecek bir düzeye gelecekti. Önceleri İtalya'da güçlü konumda olan çelik üreticileri ve ağır sanayi sektörünün büyük bir bölümü bu durumun bir dezavantaj olacağını düşünmüş olsa da liberalleşme eğilimlerinin endişeleri haklı çıkardığı söylenemez (Bindi 2011: 43)¹³. Örneğin İtalya'nın 1948-1963 yılları arasında GSMH'sı yüzde 5.9 oranında büyüdü. İşsizlik oranı aynı dönemlerde yüzde 10'dan yüzde 4'e düştü. İtalyan halkının alım gücü yükseldi; tarım sektöründen sanayi sektöründe ve kamu sektörüne içe alımlarda yükselme yaşandı. Yukarıda sözü edilen Marshall yardımlarıyla birlikte ülkeye giren teknoloji ve üretim tarzı değişmeye başladı. Fiat ve Edison gibi firmalar seri üretime geçti (Zamagni 1992: 210-212). İtalyan ekonomisi bütünleşme düzeyinde bazı zorluklarla karşılaşsa da, söz konusu süreçler İtalya'nın Avrupa'yla olan bütünleşmesinde geri adım atmasına neden olmadı. Öncelikle, AET, İtalya'nın ticaret dengesini olumlu düzeyde değiştirecek İtalyan sanayisi için önemli bir kaynak oluşturmaktaydı. Aynı zamanda tarım alanında rekabete ayak uydurması için Fransa'ya benzer şekilde İtalya önemli politikalar izlemişti. Ancak İtalya'nın dezavantajı tarım ürünleri piyasasının örgütsel yapılanmalarına sahip olmamasıydı. Örneğin, Ortak Tarım Politikası şekillenirken Almanya ve Hollanda ile birlikte Topluluk önerilerini Fransızların ısrarcı tutumlarına karşı desteklemişlerdi (Gilbert 2003:109). İtalya para politikası için aynı oranda desteğini sürdürememiştir. Yüksek enflasyon ve düşük gelir oranları İtalya'nın Avrupa Topluluğu (AT)¹⁴ politikalarına daha az uyum sağladığını göstermektedir. 1973 petrol kriziyle, İngiltere, Fransa ve İrlanda gibi İtalya da para ve kur oranlarını esnek hale getirmek amacıyla AT içinde kur oranları dalgalanmalarına (tüneldeki yılan sistemi) tabi olmamak için sistemden çıkmıştı (Zamagni 1998: 339). Ekonomik performansı düşük olmasına rağmen İtalya, özellikle siyasi, kurumsal ve sosyal bütünleşmeye yönelik olumlu bir tutuma sahip olmuştur. Ayrıca İtalya Avrupa Sosyal Fonu ve Yatırım Bankası'ndan işsizlik ve göç meseleleriyle başa çıkmak için yardım almaktaydı (Bonvicini 1987: 185).

¹³ Keza çelik İtalya'da örneğin Fransa'ya göre daha pahalıydı. Ayrıca Katolik ve sağ grupları kapsayan sendikalar bütünleşmeden yanayken, sol grupları barındıran iç sendikaları Avrupa Topluluklarına daha farklı bir ilgiyle yaklaşıyorlardı.

¹⁴ Avrupa bütünleşmesinin 1991 Maastricht Antlaşması ile birlikte parasal ve ekonomik alanda, dış ve güvenlik politikalarında ve iç işleri ve adalet alanında ilerleme kaydettiği düşünceyle, AET bir süre sonra Avrupa Topluluğu olarak adlandırılmaya başlamıştır.

İtalya'nın özellikle güvenlik ve savunma politikaları alanında öncelikli olarak Atlantikçi sistemi benimsediği önceki bölümde anlatılmıştı. Atlantikçilikle Avrupalılık arasında bütünleyici bir ilişki olduğundan dolayı İtalya açısından iki düzey birbiri için rekabet alanı değildir. Ancak burada vurgulanması gereken nokta İtalya için Atlantikçiliğin Avrupa'da ve Avrupa bütünleşmesi içinde Fransa, İngiltere ve Almanya'dan oluşacak merkezi bir gruba yönelik denge görevi görmesi açısından önem taşımasıdır. Örneğin İtalya 17 Mart 1948'de Fransa, İngiltere ve Benelux ülkelerinin imzaladığı Brüksel Paktı'na kuşkuyla yaklaşmıştı. Çünkü İtalyan politikacılarına göre, Avrupa bütünleşmesi Almanya'yı da kapsamalıydı ve İtalya'nın içinde bulunacağı kurum ABD'nin desteğini alan bir Batı bloğu oluşumu olmalıydı (Crocchi 2008: 139-140). Ancak İtalyan stratejik hedeflerinde Atlantikçilik ve Avrupalılık arasında bir seçim yapmak yer almamaktaydı. Dolayısıyla İtalya güvenlik ve savunma alanında Avrupa bütünleşmesini ilk dönemlerden beri hem kurumsallaşma hem de işlevsellik alanlarının genişletilmesi açısından desteklemektedir. Avrupa bütünleşmesine daha fazla üye katılımının sağlanması da İtalya'nın başlıca stratejileri arasındadır. Bu çerçevede, İtalya'da 1954 ve 1987 yılları arasında beş dönem başbakan olarak görev yapan Fanfani ve 1955-1962 yılları arasında Cumhurbaşkanı olan Giovanni Gronchi de İtalya'nın dış, güvenlik ve savunma politikalarını Avrupa bütünleşmesi çerçevesinde belirlemişti. Gronchi o yıllarda Doğu-Batı ilişkileri çerçevesinde, barışçıl bir çizgide ve iç politika önceliklerini dikkate alan bir dış politika izlemiştir. Örneğin, Charles De Gaulle'ün Fouchette Planı'nı sunmasından sonra, İtalya projeyi Topluluğun temellerini sorgulaması nedeniyle reddetmişti (Ferraris 1996: 152). Özellikle 1963'ten sonra İtalya'daki sol ve sağ partiler arasında sağlanan koalisyonlarla birlikte Avrupa bütünleşmesine verilen destek fazlasıyla artmıştır. Sol partilerin isteği ekonomik bir Avrupa'dan çok planlı, sosyal ve bölgesel politikaları içeren ve demokratik kurumlara sahip bir Avrupa Topluluğu'nu gerçekleştirmektir (Irving 1976: 404). Bu düzlemde, İtalya 1964'te Avrupa bütünleşmesine katkı sağlayacak siyasi işbirliği için bir öneri sunmuştur. Öneride üye devletlerin dış ve güvenlik alanında her türlü bilgi paylaşımında bulunmaları öngörülmektedir (Ferraris 1996: 161). Fanfani ayrıca İngiltere'nin üyeliğine bütünleşmenin genişlemesi açısından destek vermiştir. Ancak daha da önemlisi İtalya, İngiltere'yi Fransa'ya ve Almanya'ya karşı bir denge unsuru olarak görürken, İtalya da en güçlü dörtlü arasında yer almayı hedeflemiştir (Bonvicini, 1987: 185).

İtalya'nın Avrupa bütünleşmesine yönelik destekleyici tutumu kurumsal konularda da ön plana çıkmıştır. Örneğin Fransa'nın Ortak Tarım Politikası üzerine nitelikli oy çokluğu ilkesine itiraz etmesi ile başlayan krizde İtalya uzlaşmacı bir yol izlemiştir. İtalya'nın 1965'te

sürdüdüğü dönem başkanlığında, Dışışleri Bakanlığı görevine vekâlet eden Emilio Colombo Fransa'yı Bakanlar Konseyi toplantısına davet etmiş ve böylece 'boş sandalye krizi' olarak bilinen sorunun çözümüne yönelik katkıda bulunmuştur (Bindi 2011: 48). Ayrıca 1981'de Alman Dışışleri Bakanı Hans-Dietrich Genscher ile İtalyan Dışışleri Bakanı Emilio Colombo'nun ortaklaşa hazırladığı Genscher-Colombo Planı gündeme gelmiştir. Plana göre, AT'ın dış politikasına güvenlik siyasi ve ekonomik boyutlar eklenerek bu alanda önemli bir işbirliği sağlanacaktı (Bonvicini 1987: 185). Ayrıca AT'a ait dış politikada kurumsal yapılar güçlendirilecekti. Söz konusu kurumsallaşma İtalya'nın Akdeniz ve Ortadoğu'daki rolünü güçlendirecekti. İtalya'nın dönem başkanlığında özellikle Ortadoğu ve Akdeniz bölgesinde yaşanan önemli bir gelişmede Avrupa-Arap Diyaloğu sürecine destek olmasıydı. 1980'de yayınlanan Venedik Deklarasyonu ile AT, İsrail devletinin güvenliğinin sağlanması ve Filistin halklarının meşru haklarının tanınması konusuna vurgu yapmıştır. Dolayısıyla Avrupa'nın Ortadoğu'ya yönelik politika dönüşümleriyle İtalya'nın 1950'lerden beridir sahip olduğu tutum birebir örtüşmektedir (Venedik Deklarasyonu 13 Haziran 1980). Ortadoğu'ya yönelik politikaları İtalya'da Hıristiyan Demokratlar, Komünist Parti ve Vatikan da desteklemekteydi. İtalya'nın Avrupa bütünleşmesindeki yeri siyasi ve ekonomik olarak Fransa, İngiltere ve Almanya kadar katkı sağlayıcı olmasa da 'üyelik', 'var olma' ve 'katılma' olarak sürmekteydi. Atlantikçi politikalarına paralel bir tutum izleyen İtalya bütünleşmeci çizgiyi benimsemiştir. Genel hatlarıyla Avrupalılık İtalya'nın ulusal politikalarını etkilerken, daha çok güvenlik ve savunma alanına hâkim Atlantikçi/Yeni Atlantikçi politikaları da İtalya'nın uluslararası sistemdeki yerini belli etmektedir.

6. Sonuç

İki Dünya Savaşı arasında iktidara gelen Mussolini'nin izlediği Faşist ve beraberindeki saldırgan politikalar şüphesiz İtalya ve Avrupa tarihinde önemli bir yere sahiptir. İki dünya savaşının getirdiği yıkıcı etkiler özellikle söz konusu savaşları topraklarında yaşayan Avrupalı devletler için iç ve dış politikanın yeniden inşasının gerekliliğini gözler önüne sermişti. Özellikle İtalya'nın Faşist dönemden sonraki uluslararası imajı, tercihleri ve seçenekleri sadece Avrupa için değil ABD için de önem taşımaktaydı. Makalenin konusu olan İtalya'nın Atlantikçi ve Avrupalılık düzleminde gerçekleştirdiği dış politikasıyla ilgili olarak şu sonuçlara varılabilir: Birincisi, Faşizm dönemi sonrasında İtalya'nın iç ve dış politika inşa süreçleri bir arada gerçekleşmiştir ve bir anlamda da iç içe geçmiştir. Faşist döneme ait olan siyasi, kurumsal, toplumsal ve güvenlik yapılanmalarının ortadan kalkması İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki uluslararası ilişkiler düzeyindeki değişimler ve dönüşümlerle de yakından

ilgilidir. Diğer bir deyişle, Faşizm dönemi sonrasındaki oluşumlar önceki uluslararası sistem yapılanmaları çerçevesinde değil, İkinci Dünya Savaşı sonrasında oluşan siyasi, ekonomik ve askeri kurumsal yapılarla ABD ve SSCB gibi güç politikası izleyen devletlerin var olduğu bir sistemde gerçekleşmiştir. Bu açıdan bakıldığında, İtalya İkinci Dünya Savaşı sonrasında liberal ve demokratik sisteme Batı kurumları ile bütünleşerek geçmek istemiştir. Dolayısıyla Avrupa bütünleşmesi özellikle siyasi ve ekonomik dönüşüm için önemlidir. Ayrıca, İtalya için Atlantikçilik (NATO korumacılığı) dış politikanın güvenlik ayağı için önemli bir role sahiptir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kaybeden devlet olarak anılan İtalya, askeri, stratejik ve nükleer güç bakımından kendisini Avrupa'nın diğer devletlerine oranla daha zayıf görmek yerine NATO üyeliği ile dengeleyecekti. ABD içinse Komünizmle mücadele süreçlerinde İtalya önemli bir müttefikti. İtalya için Atlantikçilik ve Avrupalılık bu bakımdan birbirini tamamlayan iki önemli yönelimdir. İkinci olarak, İtalya'nın iç ve dış politikası birbiriyle iç içe geçmiş, siyasi partiler gibi birçok iç politik düzeyleri dış politika oluşum sürecine dâhil edilmiştir. Sağ ve sol koalisyon hükümetleri dış politika yapımı süreçlerinde İtalya'nın kendine özgü, dengeli ve barışçıl tutum sergilemesinde etkili rol üstlenmiştir. Özellikle İtalya Avrupa bütünleşmesinde hem kurumsallık hem de politika yapımında Fransa, İngiltere ve Almanya gibi üye devletler arasında dengeli bir tutum izlemiştir. Sol hükümetlerin desteğiyle Yeni Atlantikçilik adını verdikleri yaklaşım bir NATO üyesi olarak sadece Batı dünyası ile değil Orta Doğu ve Akdeniz ülkeleriyle de iyi ilişkiler kurmayı amaçlamıştır. Sonuç olarak, NATO üyeliği, ABD ile sürdürülen ilişkiler ve AB üyeliği İtalya için birbirini bütünleyici bir seçimdir. İtalya'nın dıştaki imajını olumlu yönde değiştirmek, güvenlik tehdidinden çıkarak liberal ve demokratik bir ülke olma yolunda gitmek anlamına gelmektedir. Bu ölçüde ABD'nin Marshall Yardımı ve AET'ye olan üyeliği ile siyasi istikrarı sağlamada garantörlük ve ekonomik olarak yardım sağlamak, korumacı yapıdan kurtulup hammadde olanakları bulmak ve üretimi niceliksel ve niteliksel olarak arttırmak, ihracat ve ithalat olanakları sağlamak ekonomik amaçlar olarak sıralanabilir. 1940'lı yılların ortalarından 1990'lara kadar olan sürece bakıldığında İtalya'nın dış politikası pro-aktif olmaktan uzak da dursa istikrarlı bir yol izlemiştir. Kuşkusuz ki nedeni geçmiş Faşist yönetimin saldırgan, yayılcı ve tehditkâr politikasının uzunca bir müddet İtalyan siyasi hayatında kolektif belleklerde yer etmesidir. Bu belleğin yeni İtalyan siyasi yaşamında köklü bir değişime neden olduğu açıktır.

KAYNAKLAR

- Adler, E. ve M. N. Barnett (der). (1998). *Security Communities*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- Andreatta, F. ve C. Hill (2001). Struggling to Change: Italy after the Cold War, içinde: R. Niblett and W. Wallace (der). *European Views of the International Order after the Cold War*, 242-267. New York: Palgrave.
- Bonvicini, G. (1990). Regional Reassertion: the Dilemmas of Italy, içinde: C. Hill (der). *The Actors in Europe's Foreign Policy*, 91-107. London: Routledge.
- Brighi, E. (2013). *Foreign Policy, Domestic Politics and International Relations: The Case of Italy*. New York: Routledge.
- Cassels, A. (1983). Was There a Fascist Foreign Policy? Tradition and Novelty. *The International History Review*, 5:2, 255-268.
- Cotta, M., P. Isernia ve L. Verzichelli (der). (2005). *L'Europa in Italia: Elite, Opinione Pubblica e Decisioni*. Bologna: Il Mulino.
- Croci, O. (2003). Italian Security Policy after the Cold War. *Journal of Modern Italian Studies*, 8:2, 266-283.
- Croci, O. (2008). Not a Zero-Sum Game: Atlanticism and Europeanism in Italian Foreign Policy. *The International Spectator*, 43:4, 137-155.
- Del Pero, M. (2001). The United States and "Psychological Warfare" in Italy, 1948-1955. *The Journal of American History*, 87: 4, March, 1304-1334.
- Ducci, L. S. Luconi ve M. Pretelli (2012). *Le Relazioni tra Italia e Stati Uniti: Dal Risorgimento alle Conseguenze dell'11 Settembre*. Roma: Carocci.
- Ferraris, LV. (1996). *Manuale della Politica Estera Italiana 1947-1993*. Bari: Laterza.
- Friedrichs, J. (2004). *European Approaches to International Relations Theory: A House with Many Mansions*. London, New York: Routledge.
- Gilbert, M. (2004). *Surpassing Realism: The Politics of European Integration since 1945*. United States of America: Rowman and Littlefield Publishers Inc..
- Ginsborg, P. (1990). *A History of Contemporary Italy: Society and Politics, 1943-1988*. New York: Palgrave, MacMillian.

- Ginborg, P. (2003). *Italy and Its Discontents. Family, Civil Society, State: 1980-2001*. New York: Palgrave MacMillian.
- Guilhot, N. (der.) (2011). *The Invention of International Relations Theory: Realism, The Rockefeller Foundation, and the 1954 Conference on Theory*. New York: Columbia University Press.
- Harper, J.L. (2000). Italy and the World Since 1945, içinde: P. Mc Carthy (der). *Italy Since 1945*, 95-106. Oxford: Oxford University Press.
- Ikenberry, G.J. (2009) Liberal Internationalism 3.0: America and the Dilemmas of Liberal World Order. *Perspectives on Politics*, 7:1, 71-87.
- Irving, R.E.M. (1976). Italy's Christian Democrats and European Integration. *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 52: 3, July, 400-416.
- Jahn, B. (2013). *Liberal Internationalism: Theory, History, Practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Knight, P. (2003). *Mussolini and Fascism*. London and New York: Routledge.
- Lorenzini, S. (2007). *L'Italia e il Trattato di Pace del 1947*. Bologna: Il Mulino.
- Lyttelton, A. (2002). *Liberal and Fascist Italy, 1900-1945*. Oxford: Oxford University Press.
- Mammarella, G. and P. Cacace. (2006). *La Politica Estera dell'Italia: Dallo Stato Unitario ai Giorni Nostril*. Rome: Laterza.
- Miranda, V. V. (2011). Striking a Balance Between Norms and Interests in Italian Foreign Policy: The Balkans and Libya. *IAI Working Papers*, 11, <http://www.iai.it/sites/default/files/iaiwpl1111.pdf> (Erişim: 5 Aralık 2016).
- Nation, R.C. (2011). Intra-Alliance Politics: American-Italian Relations (1946-2010), içinde B. Verbeek ve G. Giacomello (der). *Italy's Foreign Policy in the Twenty First Century: The New Assertiveness of an Aspiring Middle Power*, 29-54. United Kingdom: Lexington Books.
- Neville, P. (2014). *Mussolini*. New York and London: Routledge.
- Nuti, L. (2003). The Role of the US in Italy's Foreign Policy. *The International Spectator*, 38:1, 91-101.
- Nuti, L. (2002). Sources for the Study of Italian Foreign Policy, 1861-1999. *Cold War History*, 2:3, April, 93-110.

- Posner, A.R. (1977). Italy: Dependence and Political Fragmentation. *International Organization*, 31:4, 809-838.
- Quaglia L. (2007). Italy in the European Union: Between Continuity and Change. *Southern Europe and the Balkans*, 9:2, 133-48.
- Saragat, G. (1950). Italian Democracy in Crisis. *Foreign Affairs*, 28 :4, July, 615-622.
- Sforza, C. (1948). Italy, the Marshall Plan and the "Third Force". *Foreign Affairs*, 26 :3, April, 450-456.
- Simpson, W. ve M. Jones (2015). *Europe 1783-1914*. London, New York: Routledge.
- Smith, D.M. (1997). *Modern Italy: A Political History*. US: University of Michigan Press.
- Snyder, J. (2011). Tensions Within Realism: 1954 and After, içinde: N. Guilhot (der). *The Invention of International Relations Theory: Realism, The Rockefeller Foundation, and the 1954 Conference on Theory*, 54-78. New York: Columbia University Press.
- United Nations Treat Series (1950). <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%2049/v49.pdf> (Erişim: 7 Ekim 2016).
- Varsori, A. (2008). Cold War History in Italy. *Cold War History*, 8:2, 157-187.
- Varsori, A. (2015). The Foreign Policy of First Republic Italy: New Approaches. *Journal of Modern Italian Studies*, 20: 3, 292-297.
- Venedik Deklarasyonu 13 Haziran 1980.
http://eeas.europa.eu/archives/docs/mepp/docs/venice_declaration_1980_en.pdf (Erişim: 4 Ocak 2017).
- Vercelli, C.R. (2000). Il Federalismo Organizzato in Italia Sino al "Nuovo Corso" della Politica Federalista, içinde: A. Varsori. (der.) *L'Italia e il Processo d'Integrazione Europea: Prospettive di Ricerca e Revisione Storiografica*, 151-178. Firenze: Il Maestrale.
- Vigezzi, B. (1992). Italy and the Problems of "Power Politics"- From the EDC Failure to the Suez Crisis, içinde: E. Di Nolfo (der). *Great Britain, France, Germany and Italy and the Origins of the EEC, 1952-1957*, 101-129. Berlin: Walter de Gruyter.
- Winrow, G.M. (2000). *Dialogue with the Mediterranean: The Role of NATO's Mediterranean Initiative*. New York: Garland Publishing Inc.

Zamagni, V. (1998). *The Economic History of Italy 1860-1990: Recovery After Decline*. Oxford: Oxford University Press.